

LINGUA LATINA

Repetitio sive lectio vicesima prima

XXI.

**De
Vergilii, Ovidii, Augusti
operibus**

A.**PUBLII VERGILII MARONIS AENEIS**

*Árma virúmque canó, Troiaé qui prímus ab óris
 Ítaliám fató profugús Lavíniaque vénit
 lítora; múlt(um) ill(e) ét terrís iactátus et álto
 ví superúm saevaé memorém Iunónis ob íram,
 múlta quoqu(e) ét belló passús, dum cónderet úrbem
 inferrétque deós Latió, genus únde Latínium
 Álbaníque patrés atqu(e) áltae moénia Rómae.*

Liber I., versus 1–7

*Tú reger(e) imperió populós, Románe, meménto;
 haéc tib(i) erúnt artés: pacísqu(e) impónere mórem,
 párcere súbiectís et débelläre supérbos.*

Liber VI., versus 851–853

Primerjaj latinskih izvornik in slovenski prevod začetnih verzov prvega speva Vergilijeve Eneide in nato še treh verzov šestega speva, ki odražajo osrednjo misel pesnitve ter govorijo o poslanstvu Rima, v kakršnega so verjeli antični Rimljani. S pomočjo naglasnih znamenj heksametre preberi tudi metrično (gl. *Lectio XV.*, *P. Vergilius Maro*).

Pojem o bojih moža, kateri po sili usode prvi prišel je na begu iz Troje v deželo Italsko, tja na lavinijske brege: veliko prestal je na kopnem, mnogo trpel je na morju; tako so hoteli bogovi, zlasti pa Juno je kuhala jezo na njega srdito; vendar še tudi potem se je moral hudo bojevati, preden sezidal je mesto in svoje penate uvedel v Lacij, deželo novó, od koder je pleme latinsko, slavni očetje albanski in Rima visoki zidovi.

Prevedel dr. Fran Bradač

Tebi, Rimljan, je dano poslanstvo, da narodom vladaš,
 tebi je dana umetnost, da red in mir zagotavljaš,
 ljudstva ošabna upogneš do tal, prizaneseš podložnim.

Prevedel dr. Kajetan Gantar

Index verborum

Aenēis, idos f. – Eneida, Vergilijeva epska pesnitev

Aeneas, ae m. – Enej, trojanski kraljevič, sin Trojanca Anhiza in boginje Afrodite

versus, us m. (verto) – vrsta, črta, verz, stih, kretnja

arma = *bella*

virum = *Aeneam*

cano 3 cecini, cantatum (carmen, canto) – pojem, opevam;

uredi: *cano arma et virum, qui primus venit*

primus – pravzaprav ne prvi, ampak v davnih časih, некоč

ora, ae f. (os, oris) – obrežje, obala, breg; uredi: *ab oris Troiae*

profugus 3 (fugio) – bežeč, preganjan, izgnan

Italiam = *in Italiam*

Lavaniaque litora – *et ad litora Lavinia*

-que – in sicer

litos, oris n. – obala, breg

Lavinium 3 – lavinijski; *Lavinium, ii n.* – Lavinij, mesto v Laciju,

ki ga je ustanovil Enej; lavinijske obale = latinske obale =

obale Lacija

ille = *Aeneas*

iacto 1 avi, atum (iacio) – mečem, premetavam;

iactatus = *iactatus est* – blodil je

terris et alto = *terra marique* (po kopnem in morju)

vi superum = *vi superiorum deorum* (*vi* – abl. samostalnika *vis*)

saevus 3 – besen, divji, neusmiljen, nespravljiv;

uredi: *ob iram memorem saevae Iunonis*

memor – tukaj: nepomirljiv (Junona je sovražila Trojance, odkar je Paris zlato jabolko lepote prisodil Afroditi in ne njej)

quoque et – pa tudi, in tudi

bello = *in bello*

passus = *passus est* (patior)

dum – dokler ne bi, da bi; tukaj: finalni pomen,

zato konjunktiv (s kašnim namenom?)

urbem = *Lavinium*

deos – tukaj: *Penates, Vestam*

Latio – dativ, odvisen od *inferret*

Albanus 3 – albanski (iz mesta *Alba Longa*, ki ga je

ustanovil Enejev sin Jul Askanij)

patres = *maiores* (predniki)

moenia, lum n. (munio) – obzidje

munio 4 ivi, itum – utrdim, utrjujem

altae Romae – Rim je veličasten, hkrati pa leži visoko

(na sedmih gričih); možen pomen: *alta moenia Romae*

impono 3 -posui, -positum (pono) – postavim v, naložim, napolnim

morem (mos) – tukaj: pravilo, predpis, (nepisan) zakon

subicio 3 -ieci, -iectum (iacio) – vržem pod, podvržem,

premagam; *subiectus 3* – podložen

debello 1 avi, atum (bellum) – (popolnoma) premagam

Exercitationes

JEZIKOVNE VSEBINE

1. Označene besede nadomesti z ustrežno obliko imena Aeneas.

- a. Arma et virum cano.
- b. ... qui primus venit in Italiam.
- c. Multum ille iactatus est et terra et mari alto.
- d. Multa is in bello passus est.

2. Med označenimi glagoli v Vergilijevem besedilu poišči naslednje infinitne – neosebne/nedoločne ter finitne – osebne/določne oblike:

- a. particip perfekta (3 primeri),
- b. infinitiv prezenta, oblikovno enak nominativu gerundija (4 primeri),
- c. imperativ II. (1 primer),
- d. konjunktiva imperfekta (2 primera).

... múlt(um) ill(e) ét terrís iactátus et álto
 ví superúm saevaé memorém Iunónis ob íram,
múlta quoqu(e) ét belló passús, dum cónderet úrbem
ínferrétque deós Latió ...

*

Tú reger(e) imperió populós, Románe, meménto;
haéc tib(i) erúnt artés: pacísqu(e) impónere mórem,
párcere súbiectís et débelláre supérbos.

3. Določi glavni stavek in konjunktivni odvisnik. Ugotovi, ali je predikat glavnega stavka v glavnem ali stranskem času in ali je predikat konjunktivnega odvisnika v konjunktivu istodobnosti, preddobnosti ali zadobnosti.

- *Multa quoque et in bello passus est, dum conderet urbem et deos Latio inferret.*

4. Določi sklon označenim substantivom in adjektivoma:

- a. fato profugus, vi superorum, bello passus, regere imperio
- b. ab oris Troiae, ob iram Iunonis saevae, vi superorum deorum, pacis morem.

5. Ugotovi, v kateri razred konzonantnega dela 3. ali mešane deklinacije spadajo označeni substantivi in adjektiv:

PRIMER: litus, orisn. (obala) → osnova litoR. → 1. razred (osnove na -l -r -n -s)

Substantivi na -ur -us -men (razen živalskih imen) so nevtra.

- a. ad litora Lavinia
- b. ob iram memorem saevae Iunonis
- c. unde genus Latinum
- d. dum conderet urbem
- e. haec artes
- f. pacis imponere morem

6. Prevedi v latinščino. → Verte in linguam Latinam.

Za pomoč: Odvisni vprašalni stavek je konjunktivni odvisnik! Uporabi konjunktiv perfekta (*venerim, erraverim*), ker je dejanje odvisnika preddobno glede na dejanje glavnega stavka in ker je v glavnem stavku glavni čas (*dic, cane* = imperativ I.).

- a. Pesnik Vergilij, povej nam, kateri mož je v starodavnih časih prvi prišel iz Troje v Lacij!
- b. Rimski pesnik, opevaj, koliko let je Enej blodil po morjih!

Pojasni, zakaj v latinskem prevodu

- prislovno določilo kraja enkrat vsebuje predlog in drugič ne: iz Troje – *Troiā*, v Lacij/po morjih – *in Latium/per maria*,
- pri izrazu časa enkrat uporabimo ablativ in drugič akuzativ: v starodavnih časih – *temporibus antiquis*, koliko let – *quot annos*,
- nagovorimo moško osebo enkrat s končnico *-e* in drugič *-i*: o rimski pesnik – *poēta Romane*, o pesnik Vergilij – *poēta Vergili*.

VERGILJEVO ŽIVLJENJE IN DELO

Smiselno poveži.**7. De vita Vergilii**

a. Andes pri Mantovi	september leta 19 pr. n. š.
b. Kremona	Horacij, Propercij, Vergilij
c. Mecenat	Vergilijev grob
d. Brundizij	oktober leta 70 pr. n. š.
e. Neapelj	Mediolan, Rim, Neapelj

8. De operibus Vergilii

a. zbirka Bukolika ali Ekloge (10 pesmi)	politično angažirana poezija
b. zbirka Georgika (4 knjige)	Enejev sin Jul Askaniij
c. narodni ep Eneida (12 spevov)	hvalnica italski zemlji
d. Mecenatov program	lirične idile, pastirske pesmi
e. gens Iulia – rod Julijcev	od Eneja do cesarja Avgusta

B.**PUBLII OVIDII NASONIS METAMORPHOSEON LIBRI**

*Ín nova fêrt animús mutátas dícere fórmás
córpora: dí, coeptís (nam vós mutástís et íllas)
ádspiráte meís primáqu(e) ab orígine múndi
ád mea pérpetuúm dedúcite témpora cármen.*

Liber I, versus 1–4

*Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter,
altera, quas oriens habuit, praelata puellis,
contiguas tenere domos, ubi dicitur altam
coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam primosque gradus vicinia fecit:
tempore crevit amor. Taedae quoque iure coissent:
sed vetuere patres. Quod non potuere vetare,
ex aequo captis ardebant mentibus ambo.*

...
*Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes:
nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater:
quodque rogis superest, una requiescit in urna.*

Liber IV, versus 55–62, 164–166

Primerjaj latinskih izvornik in slovenski prevod uvodnih štirih verzov Ovidijevih Metamorfoz ter začetnih in končnih verzov zgodbe o Piramu in Tizbi, nesrečnih zaljubljenih iz Babilona, antičnih Romeu in Juliji. Uvodne štiri heksametre preberi s pomočjo naglasnih znamenj tudi metrično (gl. *Lectio XV, P. Ovidius Naso*).

Duh mi veli, naj opevam spremembe oblik, preobrazbe
v nova telesa. Bogovi, navdihnite moje početje
– vse te spremembe ste vi povzročili – in spev nepretrgan
snujte od prvih početkov sveta do mojega časa!

Prevedel dr. Kajetan Gantar

Tisba in Pirus – on je bil fant, najlepši vseh fantov,
 ona najzala deklet, ki so v jutrovih krajih slovele.
 Rasla sta v hišah sosednjih, tam v mestu z visokim obzidjem,
 z zidom opečnim, ki Semiramis ga nekoč je zgradila.
 V svoji soseščini prve vezi poznanstva sta spletla.
 S časom je zrasla ljubezen. Sklenila bi zvezo zakonsko,
 vendar so starši branili. Obema pa plamen enako
 v srcih je gorel, ki starši ga niso mogli ugasiti.

...

Glas njene prošnje je ganil bogove in ganil je starše:
 barva plodov dozorelih na murvi je vsa potemnela,
 kar od grmade ostalo je, v skupni zdaj žari počiva.

Prevedel dr. Kajetan Gantar

Index verborum

metamorphoses, eon f. – preobrazbe, pretvorbe, preseljevanje duš (*formae mutatae*)

animus fert – tukaj: *animus me fert* – duh me sili, duh mi veli;

uredi: *animus fert dicere formas mutatas in nova corpora*

di = *dei* – po vzoru antičnih epskih pesnikov tudi Ovidij začenja pesnitev s prošnjo bogovom

coeptus 3 (*coepi, coepisse*) – začeti; *coeptum, i n.* – početje,

podjetje (kar nekdo začne)

mutastis = *mutavistis*

illas = *formas*

adspiro/aspiro 1 avi, atum (*spiro*) – dahnem, vdahnem, navdihnem,

pomagam, naklonjen sem; uredi: *adspirare coeptis meis*

deduco 3 -duxi, -ductum (*duco*) – odpeljem, odvedem, popeljem;

uredi: *deducite perpetuum carmen a prima origine mundi ad mea tempora*

Pyramus, i m. – Pirus, mladenič iz Babilona, Tisbina velika ljubezen

Thisbe, es f. – Tisba, dekle iz Babilona, Pirusova velika ljubezen

alter ... altera – tukaj: on ... ona

oriens, entis m. (*orior*) – vzhod, jutrova dežela, orient

praelata gl. *praefero* – uredi: *praelata puellis, quas oriens habuit*

praefero, -fers, -ferre, -tuli, -latum (*fero*) – nesem naprej, dam prednost,

bolj cenim; tukaj: *praelata puellis* – bolj cenjena/bolj slavljenja/lepša od

(drugih) deklet, najlepša med dekleti

contiguus 3 (*tango*) – dotikajoč se, sosednji

contingo 3 -tigi, -tactum (*tango*) – dotikam se, dotaknem se

Semiramis, (id)is f. – Semiramis, bajeslovna babilonska kraljica,

graditeljica mestnega obzidja in visečih vrtov, ki so veljali za eno

od sedmerih čudes starega sveta (po času nastanka: Piramide v kraju

Giza v Egiptu, Babilonski viseči vrtovi, Zevsov kip v Olimpiji, Artemidin

tempelj v Efezu, Mavzolej pri Halikarnasu, Kolos z Rodosa, Aleksandrinski

ali Faroški svetilnik); Semiramis se je pozneje poročila z asirskim kraljem Ninom

cingo 3 cinxi, cinctum – opašem, obdam, obkolim; uredi: *Semiramis*

dicitur cinxisse – baje (govori se, pravijo, da) je Semiramis obdala

urbem altam – mesto Babilon je slovelo po stolpu in visokih palačah

coctilis, e (*coquo*) – žgan, ožgan; tukaj: *muri coctiles* – opečnato obzidje

(babilonsko obzidje je bilo zgrajeno iz opeke, vezane z zemeljsko smolo)

notitia, ae f. (*nosco*) – znanje, poznanstvo, predstava, pojem

gradus, us m. (*gradior*) – korak, stopinja, stopnja, stopnica;

tukaj: *primos gradus amoris*

gradior 3 gressus sum – stopam, korakam, grem

cresco 3 crevi, cretum – rastem, večam se, na moči pridobivam

vicinia, ae f. (*vicinitas, atis f.*) – sosedstvo, bližina

taeda, ae f. – bor, borov les, smola, bakla, svatbena plamenica (po

rinskem običaju so mladoporočca v novi dom pospremili z baklami)

coeo, -is, -ire, -ii, -itum (*eo*) – snidem se, zberem se, v zakon stopim,

poročim se; *taedae quoque iure coissent* – zakon bi bil tudi uradno sklenjen

iure (*ius*) – po pravu, po pravici, po zakonu, zakonito

vetuere = *vetuerunt*
potuere = *potuerunt*
ex aequo – enako, v enaki meri
ambo – uredi: *ambo ardebant ex aequo*
ardeo 2 arsi, arsum – žarim, gorim, plantim, hrepenim
captis mentibus (*capio, mens*) – prevedi: ker jima je ljubezen osvojila srce
votum, i n. (*voceo*) – zaobljuba, obljuba, želja, molitev, prošnja
voveo 2 vovi, votum – svečano obljubim, zaobljubim se, želim
tetigere = *tetigerunt* (tango)
in pomo = *in moro* (*morum, i n.* – murva)
pomus, i f. – sadno drevo
morum i n. – murva (sadež)
morus, i f. – murva (drevo)
ubi – ko, kadar
permaturoesco 1 -maturui (*maturus*) – popolnoma dozorim
maturus 3 – zrel, dozorel, dorasel, pravočasen
rogus, i m. – grmada, grob
supersum, -es, -esse, -fui (*sum*) – preostanem, živ ostanem, preživim (z dat.), prekašam; *quod superest rogis* (dat.) – kar je ostalo od grmade (njun pepel)
urna, ae f. – žara, vrč; uredi: *in una urna*

Exercitationes

JEZIKOVNE VSEBINE

1. Poveži. Označene besede iz Ovidijevega besedila ustrezno nadomesti:

a. nam vos mutastis et <u>illas</u>	Pyramus
b. iuvenum pulcherrimus <u>alter</u>	Pyramus et Thisbe
c. <u>altera</u> , quas oriens habuit, praelata puellis	formas
d. ex aequo captis ardebant mentibus <u>ambo</u>	Thisbe

2. Med označenimi glagoli poišči infinitne – neosebne/nedoločne ter finitne – osebne/določne oblike:

- particip prezenta in particip perfekta (3 primeri),
- infinitiv perfekta (1 primer),
- indikativ prezenta (1 primer),
- indikativ imperfekta (1 primer),
- indikativ perfekta (2 primera),
- konjunktiv pluskvamperfekta (1 primer).

*Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter,
 altera, quas oriens habuit, praelata puellis,
 contiguas tenere domos, ubi dicitur altam
 coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
 ... Taedae quoque iure coissent ...
 ex aequo captis ardebant mentibus ambo.*

3. V naslednjih verzih poišči temporalni – časovni in subjektivi – osebkov odvisnik ter kavzalno – vzročno (slov. pojasnjevalno) priredje.

*Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes:
 nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater
 quodque rogis superest, una requiescit in urna.*

4. Določi sklon označenim besedam:

- formae mutatae in nova corpora,
- ab origine prima mundi,
- ad mea tempora,
- Semiramis coctilibus muris cinxit urbem.

5. Nadomesti označene konjunkcije – veznike z naslednjimi: et, enim – namreč, etiam, autem.**Po potrebi spremeni besedni red:**

- nam vos mutavistis et illas,
- nam vos mutavistis et illas,
- primaque ab origine mundi,
- taedae quoque iure coissent,
- sed vetuere patres,
- quodque rogis superest.

6. Ugotovi, v kateri razred spadajo označeni substantivi konzonantnega dela 3. deklinacij

- tempore crevit amor,
- taedae quoque iure coissent,
- color in pomo ater est,
- deducite perpetuum carmen,
- captis mentibus.

7. Prevedi v latinščino. → Verte in linguam Latinam.

Pri superlativu se uporablja *genetivus partitivus* (genetiv brez predloga, npr. *pulcherrimus iuvenum* – izmed mladeničev) in pri komparativu *ablativus comparationis* (ablativ brez predloga, npr. *pulchrior iuvenibus* – od mladeničev).

- Piram je bil lepši od drugih mladeničev. On je bil najlepši izmed vseh mladeničev, kar jih je imel vzhodni svet.
- Tisba je bila lepša od drugih deklet. Ona je bila najlepša izmed vseh deklet, kar jih je imel vzhodni svet.

OVIDIJEVO ŽIVLJENJE IN DELO

Smiselno poveži.**8. De vita Ovidii**

a. Sulmona	pomlad 18 n. š.
b. Tomi ob Črnem morju	Ovidijev spomenik
c. mecen Mesala Korvin	cesar Avgust in cesar Tiberij
d. doživljenjsko izgnanstvo (8–18 n. š.)	marec leta 43 pr. n. š.
e. Constanța v Romuniji	Tibul, Ovidij

9. De operibus Ovidii

a. <i>Amores</i>	<i>Remedia amoris</i>
b. <i>Ars amatoria</i>	<i>Metamorphoseon libri XV</i>
c. <i>Epistulae heroidum</i>	<i>Epistulae ex Ponto</i>
d. <i>Fasti</i>	<i>Corinna</i>
e. <i>Tristia</i>	<i>Heroides</i>

C.

Augusti MONUMENTUM ANCYRANUM

Mare pacavi a praedonibus. Eo bello servorum, qui fugerant a dominis suis et arma contra rem publicam ceperant, triginta fere milia capta dominis ad supplicium sumendum tradidi. Iuravit in mea verba tota Italia sponte sua et me belli, quo vici ad Actium, ducem depoposcit. Iuraverunt in eadem verba provinciae Galliae, Hispaniae, Africa, Sicilia, Sardinia.

*

Pannoniorum gentes, quas ante me principem populi Romani exercitus numquam adit, devictas per Ti. Neronem, qui tum erat privignus et legatus meus, imperio populi Romani subieci protulique fines Illyrici ad ripam fluminis Danubii.

Monumentum Ancyranum, izbor

NALOGA

Prevedi v slovenščino odlomka iz Spomenika iz Ankare (antična *Ancyra*), kjer so med drugim omenjeni tudi naši kraji. *Monumentum Ancyranum* je latinski napis z grškim prevodom, ki so go leta 1555 našli v Ankari, vklesanega v zidove svetišča Rome in Avgusta. Spomenik iz Ankare vsebuje prepis enega od štirih delov Avgustove »oporoke«, ki so jih na Avgustovo željo po njegovi smrti prebrali v senatu. *Index rerum a se gestarum* – Popis del so v skladu z Avgustovo željo vrezali v bronaste plošče in namestili na njegov mavzolej, prepise pa poslali po provincah. Avgustov rokopis niti izvorni napis se nista ohranila, ohranili pa so se nekateri prepisi.

Index verborum

monumentum, i n. (moneo) – spomenik

praedo, onis m. – ropar, plenitelj, gusar; tukaj je mišljen Sekst Pompej, mlajši sin Pompeja Velikega, ki se je boril za očetove cilje na strani republikanske stranke in je bil poražen v pomorski bitki leta 36 pr. n. š.

ad supplicium sumendum (sumo) – da bi se izvršila smrtna kazen

supplicium, ii n. – padanje na kolena, ponižna prošnja, javna molitev, smrtna kazen, mučenje, pokora; *supplicium sumere de aliquo* – izvršiti smrtno kazen nad kom

iuravit/iuraverunt – tukaj: je prisegla/so prisegle pokorščino in zvestobo (*in verba* – na besede prisege)

sponte sua (mea, tua; abl.) – prostovoljno, iz lastnega nagiba

deposco = posco

Actium, ii n. – rt ob zahodni grški obali, kjer je Oktavijan (bodoči Avgust) 2. 9. 31 pr. n. š. premagal ladjevje Marka Antonija in Kleopatre

Galliae (pl.) – *Gallia Cisalpina* in *Gallia Transalpina*

Hispaniae (pl.) – *Hispania Citerior* (Bližnja Hispanija, na vzhodni obali) in *Hispania Ulterior* (Zgornja Hispanija, dan. Andaluzija)

Pannonii, orum m. – Panon(ij)ci, prebivalci Panonije, podjarmljene za časa cesarja Avgusta

devinco 3 -vici, -victum (vinco) – popolnoma premagam, prekosim

Ti. Nero = *Tiberius Claudius Nero Caesar*, drugi rimski cesar (14–37 n. š.), poznan kot Tiberij, Avgustov pastorek in naslednik

privignus, i m. – pastorek

profero, -fers, -ferre, -tuli, -latum (fero) – naprej nesem, ponesem, spravim na dan, omenim

ripa, ae f. – breg, obala

Danubius/Danuvius, ii m. – Donava (v spodnjem toku imenovana *Ister* ali *Hister*)